

GIYA SA PAGPAMUHI UG PAGPAMUHUNAN SA ITIK

TABLE OF CONTENTS

- 1 PASIUNA
- 2 MGA KLASE SA ITIK
- 5 BALAY SA ITIK
- 6 PAGPILI UG PAGPADAGHAN
- 7 PAGPANGITLOG
- 8 PAG-ATIMAN SA PISO SA ITIK
- 9 PAGDETERMINA SA SEKSO
- 10 PAGPAKAON
- 12 PAGHIMO OG BALUT
- 14 UNSAON PAGHIMO OG ITLOG MAALAT
- 15 KASAGARAN NGA SAKIT SA ITIK TUNGOD SA BAKTERYA
- 17 KASAGARAN NGA SAKIT SA ITIK TUNGOD SA BAYRUS

PASIUNA

Ang pagpamuhi og Itik usa ka mapuslanon nga industriya sa Pilipinas tungod sa iyahang itlog. Usa sa labing mahinungdan nga produkto sa Itik ang balut nga ginabaligya matag adlaw tungod sa iyahang lami nga lasa ug tungod sa nutrisyon nga makuha niini.

MGA KLASE SA ITIK

EGG-TYPE DUCKS

Native o Peteros Duck

Ang native o pateros duck o kasagarang ginatawag nga itik mao ang labing ilado nga ginabuhi sa Pilipinas. Bisan kung mas gamay kaysa mga gi-import nga lahi, paspas kini mangitlog ug dili na kailangan lumluman. Dagko sab ang mga itlog niini.

Ang nagpatigbabaw nga kolor niini mao ang itom ug abo. Ang uban sagol puti ug itom, ang uban tabonon o puti nga balhibo nga naay sagol itom o berde. Ang mga lalake adunay gaspang nga ulo ug mas bug-at og lawas kaysa mga babae. Mubuga sab kini og mas tagning nga tingog. Aduna silay kulot nga balhibo ibabaw sa ilahang ikog.

Ang mga babae nga itik medyo hinay ang tingog. Ang ilahang ikog patag lang ug mas pikit sa ilahang lawas.

Alang sa tanang komersyal nga lumlomanan sa itik, ang pagtino sa sekso sa mga itik mahimo sa edad duha hangtud tulo ka adlaw.

Khaki Campbell Duck

Ang Khaki Campbell nga itik adunay tabonon nga kolor, aktibo kini og batasan, walay problema kung buhian, ug walay interes sa paglangoy.

Paspas kini mangitlog, muabot sobra 300 ka mga dagko nga itlog ang mahimo kada tuig, бага kini og bagal, ug motimbang og 70-75 ka gramo matag usa.

Commercial Hybrid Duck

Ang pinakaunang hybrid egg-type nga itik sa kalibutan gitawag nga CV200, kini nadebelop sa Cherry Valley Farm sa nasud sa England. Kini adunay puti nga balhibo, ug kaya na mangitlog sa edad nga 20 ka semana. Ang kabug-aton sa iyahang lawas anaa sa 1.50 kilo. Sa kasarangan, kini nga klase sa itik kaya mangitlog og 285 kabuok hantud sa edad nga 72 ka semana, ug ang kabug-aton sa itlog anaa sa 75 kilo. Kini nga itik maila tungod sa iyahang puti nga mga balhibo. Ang iyang itlog anaa sa kolor puti o naay pagkaberde.

Indian Runner

Kini nga klase sa itik nagsumikad gikan sa East Indies, pero ang iyahang kapasidad sa pagpangitlog nagsumikad gikan sa Western Europe.

Ang postura ani nga itik naa sa normal nga barog ug tul-id nga liog. Taas ang likod, tul-id, ug lapad.

Motimbang og 2.10 kilo ang mga hamtong samtang ang ubang klase nga hamtong nga itik mutimbang lang og 1.80 kilo. Ang karakteristiko sa iyang pagpangitlog kaamgid sa Khaki Campbell.

Tsaiya

Ang tsaiya nadebelop sa Taiwan. Ang orihinal nga kolor gikan sa itom hangtud sa puti. Tungod sa palabihon sa mga mag-uuma, ang tabonon og kolor ang mas gipili para padaghanon samtang ang puti nga barayti gidebelop para sa produksyon sa mule ducks (Hybrid of Mallard & Muscovy). Ang mga Tsaiya adunay gagmay nga kadak-on. Ang babae motimbang og 1.30 kilo samtang ang lalake motimbang og 1.40 kilo.

MEAT-TYPE DUCKS

Muscovy Duck

Ang Muscovy Duck (palo) dali ra maila tungod sa ilahang burot-burot nga panit o pula nga bukol duol sa iyahang mga mata ug ibabaw sa iyang tuka.

Bug-aton nga klase sa itik ang Muscovy. Aduna kini dakoon nga lawas nga kolor dalag. Naay tulo ka lain laing klase sa Muscovy: Ang puti, naay kolor, ug kolor asul.

Dili pareha sa ubang lahi, mas gusto sa Muscovy ang mupondo sa yuta. Paspas sab kini makahiangay sa uma nga binahugan lang og humay ug mais. Dili sab ni sila hago buhion kay pwedi ra sila dili hatagan og todo nga atensyon.

Hinay ang pagpangitlog sa Muscovy pero dili hasol buhion kaysa sa Pateros nga klase sa itik. Mudagan og 33 hantud 35 ka adlaw ang pagpamusa sa iyahang mga itlog.

Pekin Duck

Ang Pekin Duck usa ka klase nga nitibo gikan sa China. Usahay maalaan og gansa tungod kay patindog niining gibitbit iyahang lawas. Walay problema ang pagdumala niini ug paspas makahiangay sa klima sa Pilipinas.

Paspas kini mangitlog ug ang piso niini andam mabaligya sa merkado sa edad nga duha o tulo ka buwan.

BALAY SA ITIK

Itukod ang balay sa itik sa lugar nga hilom, bugnaw, ug kutob sa mahimo duol sa sapa o mga lim-aw. Mga lokal nga materyales sama sa kawayan, nipa, ug cogon ang maayo himuon.

Hatagi ang matag-usa ka itik og labing menos tulo hangtud upat ka kwadrado nga tiil sa salog. Tabunan ang salog og mga materyales sama sa apa sa humay ug pakaw sa mais o mga materyales nga parehas para mapadayon ang pagkauga ug kahinlo ug mapugngan ang pagkanat sa mga peste ug uban pang mga sakit. Ang kadako sa balay sa 100 ka itik anaa sa 4 x 4 metros ug tulo ka metros pataas o mas taas pa nga matindugan og usa ka tawo sa sulod.

Mamahimo nga naay sapa o lim-aw sa palibot nga musukod og 10 ka tiil nga gilapdon ug 20 ka tiil nga gilapdon para sa 50 ka itik. Pero dili kaayo kinahanglan ang sapa kay makapangitlog gihapon sila og daghan bisan pa wala ni.

Ilahi-lahi ang balay sa itik base sa iyang edad ug kadak-on aron mas sayon ang pagdumala ug para malikayan sab ang away sa mga itik nga lahi lahi og kadak-on. Ang mga dagko na nga mga itik naay posibilidad

nga mangilog sa mga gagmay nga piso kung panahon na sa ting kaon niini.

Butangan og kural ang sapa o lim-aw para dili malayo kaayo ang mga itik kung naa kini sa tubig.

PAGPILI UG PAGPADAGHAN

Mamili og mabaskogon nga breeding stock. Pilion ang itik nga mopaliwat kung naa na kini sa edad nga walo ka semana. Huwatan usab og upat hangtod lima ka buwan ayha sila ipamutang sa breeding pens.

Ang mga itlog nga gamiton para huwatan sa pagpusa, mamahimong gikan sa mga itik nga dili mominus sa edad pito ka buwan para masiguro ang saktong pagkamabungahon, pagkadunot, ug pagkabuhi sa mga liwat.

Kinahanglan sa mga Drakes (lalake nga itik) nga pareha og edad o sobra og usa ka buwan sa mga babae nga itik ug kinahanglan padakuon sa lahi lahing mga tangkal. Ayha na ibutang sa usa ka tangkal kung andam na ang mga itik padaghanon.

Ang usa ka drake mamahimong mo-upa sa 6 - 10 ka mga babae nga itik.

Ang mga Pateros nga itik magsugod og pangitlog sa edad nga 4 - 6 ka buwan. Ang Muscovy ug Pekin, magsugod og pangitlog sa edad nga unom hangtod pito ka buwan.

PAGPANGITLOG

Ang panahon sa paglulum sa mga itlog sa itik muabot og 28 ka adlaw gawas sa Muscovy nga muabot og 33 hantud 35 ka adlaw. Ang mga klase sa itik nga nagahimo og daghan ug paspas nga itlog dili mulumlum sa ilahang mga itlog ug mapusa lamang kini pamaagi sa artipisyal nga paglulum.

Ang Muscovy usa ka natural nga inahan. Wala kini nangingahanglan og panabang sa laing mga itik kung kini mangitlog. Ang mga Native o Pateros mao ang klase sa itik nga dili mulumlom, ang iyahang mga itlog malumloman pinaagi sa lumad nga pamaagi nga gitawag og balutan.

Ang balutan o hatchery usa ka simple nga tangkal gihimo gikan sa kawayan, kahoy, o hallow blocks nga adunay atop. Ang uban ginahimo ang ilahang alkuba og balutan nga ginatawag og kamalig o barn. Ang kamalig adunay usa lamang ka pultahan aron malikayan ang kusog nga hangin. Aduna sab bintana ang uban kamalig nga abrihan lang kung panahon sa init. Ang salog sab niini hinapinan og tulo ka pulgada nga apa sa humay o pakaw sa mais.

Ang sudlanan sa mga itlog o kahon nagsukod og 3 x 4 x 4 ka pulgada.

PAG-ATIMAN SA PISO SA ITIK

Kinahanglan sa mga piso lumluman o painitan pinaagi sa natural o artipsyal nga pamaagi hangtod muabot sila og usa ka buwan. Kasagaran itik dili ganahan molumlom sa ilahang mga itlog. Pwedi ang mga himungaan mo lumlom sa mga piso o itlog sa itik.

Paghuman og kuha sa mga piso sa incubator, ibalhin sila sa lahi nga kahon. Ibutang ang mga kahon sa lumlomanan nga dili basta basta mapalid sa hangin ug dili basta basta maduolan sa mga ilaga. Kung walay kahon nga magamit, pwedi padakuon ang mga piso sa mga tangkal ug salogan og sawali o bamboo mats.

Kinahanglan ang kainit kung maglumlum og piso sa una nga semana. Kung bugnawon nga gabie, hilabi na sa mga buwan sa Enero hangtud Pebrero, artipsyal nga kainit ang pwedi gamiton dili momenusa sa napulo ka adlaw. Kerosene lamps o bombilya ang pwedi gamiton pampainit.

Ang lumlomanan kinahanglan muabot sa temperatura nga 35°C para sa unang semana, 29 - 32°C sa ikaduhang semana, 21 - 29°C sa ikatulo nga semana, ug 21°C sa ika-ulahian nga semana.

Ang linihokan sa mga piso ang magpamatuod kong insakto ba ang temperatura. Magtapok ang mga piso sa matag-usa duol sa tinubdan sa init kung ubos ra ang temperatura. Katag-katag o lagyo sa matag usa ang mga piso kung sakto ang temperatura. Magsigi og balhin-balhin ug lakaw-lakaw ang mga piso palayo sa tinubdan sa init kung sobra ra ka init ang temperatura.

Ang maayo nga lumlumanan anaa sa 0.0929m^2 kada piso sa unang semana. Pun-an og 0.186m^2 ang lugar matag semana hantud muabot og upat ka semana.

Mahimo nato hatagan og dungag na suplemento para pampaliksi ug pampalig-on sa resistensiya sama sa Vit ADEK, B-Complex, Vit C, Electrolytes ug uban pang water soluble vitamins nga mapalit lamang sa mga agrivet supplies.

Ug adunay namatikdan nga pangluya ug pagkamatay sa mga piso, duo lamang sa duol nga MAO/Veterinary Office para matambagan sa sakto nga pagpanambal ug makontrola ang pagkalap sa sakit.

Aron mapugngan ang sakit nga Avian Pest o Newcastle Disease (NCD), pabakunahan ang mga itik gamit ang Avian Pest Vaccine.

PAGDETERMINA SA SEKSO

Gilahi-lahi na ang mga itik nga piso base sa ilahang seks una ipamutang sa lumlumanan. Kini ginabuhat pinaagi sa pagpislit pailalom sa ilahang crop, ug gamit ang duha ka tudlo, pisliton ang vent hinay-hinay pagawas. Sa kani nga proseso, mogimaw ang organ sa lalake samtang magpabilin nga patag lamang sa babae.

Kung tinguha nimo nga patambukon ang ubang mga itik aron himuon kining karne, padakua kini lain sa mga babae. Kung unom na ka semana ang mga piso, ma balhin na sila gikan sa lumlumanan paingon sa lahi nga tangkal.

PAGPAKAON

Bahugan ang mga itik nga piso og basa nga nilusak nga starter hangtod 8 ka semana. Ang mga nitibo nga itik nga binuhi sa karaang pamaagi binahugan og dinung-ag nga bugas sa permirong 33 ka semana, 4 - 5 ka higayon sa usa ka adlaw. Sa unang mga adlaw, bahugan og feeds sa gabii, paimnon dayun og tubig nga anaa sa mga puwente o naay mga buho-buho nga sudlanan sa ikaduhang adlaw. Sa ikalimang adlaw, dugangan og tinadtad nga pasayan ang dinung-ag nga bugas. Hangtod magkadugay, anam-anam na og butang og daghan sa ilahang pagkaon.

Sa edad nga usa ka buwan, pakan-on ang mga piso og gagmay nga suso ug dinung-ag nga humay. Hatagan lang sila og saktong kadaghanon.

Ang nilusak nga feeds para sa mga piso gilangkuban sa mais, soya, isda, whey, tahop nga gisagulan og kinhason ug mga giniling nga klase klase sa bukog nga puno og bitamina ug mineral. Bahugan ang mga piso edad usa ka adlaw hantod unom ka semana og starter mash nga adunay 10-21% nga crude protein; sa piso nga edad unom ka semana hangtod upat ka buwan bahugan og grower mash nga adunay 16% crude protein; ug sa mga piso nga upat ka buwan o sobra, bahugan kini og layer mash o pahat sa 16% crude protein.

Kung mas mipili ang mash feed, hatagan lang kini og tama-tama kadaghanon aron mahurot kini og 10 hangtud 15 ka minuto. Kung lab-ang ang pagbutang og pagkaon niini, makakat-on ang mga piso og sayon ug mo improb ang ilahang gana sa pagsagol sa ilang mga kinaon. Paspas sab ni sila ma hilisan ug mas gana sa sunod nga oras sa tingkaon.

Upat hangtod lima ka pagpakaon ang paigo sa mga piso nga anaa sa edad duha ka semana. Andaman sab sila og hinlo ug lab-as nga tubig kay kusog ni sila muinom paghuman og kaon.

Kinahanglan ang mga gagmay nga bato o buhangin kay kini makatabang sa mga itik para mahilisan sila og tarong. Human lima

hangtod pito ka adlaw, hatagi og dahon nga pwedi nila kan-on parehas sa tangkong, kamote ug ipil-ipil tulo sa usa ka adlaw. Hatagi og napulo ka gramo nga mga dahon ang tagsa-tagsa ka mga itik sa usa ka adlaw.

Para makamenus sa gasto, ginagamit ang pellet system alang sa nutrisyon sa mga itik. Rekomendado ang paggamit og pellet sa oras sa tingbahog pero depende sab kini sa edad sa mga pakan-on.

Table 1. Sample nga rasyon sa lain-laing yugto sa pagtubo sa mga itik gamit ang lokal nga mga pagkaon

Ingredient	Starter nga Rasyon	Grower nga Rasyon	Grower Developer	Finisher/ Layer
	% sa rasyon	% sa rasyon	% sa rasyon	% sa rasyon
Nilusak nga Mais (dalag)	45	40	40	40
Tahop nga Humay	25	33	33	33
Kinagod nga lubi	3	4	10	5
Dahon sa Ipil-ipil	3	3	8	5
Pasayan	23	19	8	16
Asin	0.5	0.5	0.5	0.5
Bitamina ug Mineral (kinuraw)	0.5	0.5	0.5	0.5
	100	100	100	100

Ang starter nga rasyon ihatag sa mga itik nga anaa sa edad 1 - 6 ka semana.

Ang grower nga rasyon ihatag sa mga itik nga anaa sa edad 6 ka semana.

Ang developer o fattening nga rasyon ihatag sa mga itik nga anaa sa edad sobra 6 ka semana.

PAGHIMO OG BALUT

Pilia ang itlog sa itik gamit ang pitik system, pikpika ang itlog gamit ang mga tudlo para mapili ang mga itlog nga adunay liki o nipis nga bagal. Ang mga itlog nga adunay liki adunay haw-ang nga tingog; ang itlog nga adunay nipis nga bagal adunay gutli o gabok nga tingog.

Ang mga baga og bagal lang ang pwedi magamit sa paghimo og balut tungod kay kaya niini maantos ang kabug-aton sa pagplastar ug pagkuha sa tabudyos nga sudlanan nga ginatawag nga “toong”. Ang toong abri ang sigkakilid nga adunay kadak-on nga 34 ka pulgada kataason ug 21 ka pulgada iyahang dayametro. Ang espasyo sa sulod niini butngan og apa sa humay nga abton og 4 ka pulgada gikan sa himabaw. Ang itlog gamit sa balut kinahanglan nga dili sobra og lima ka adlaw gikan sa adlaw nga gi-itlog kini.

Kinahanglan ang init aron madebelop ang embryo. Sanglagon o initon ang palay sa temperatura nga 107-degree F o 43-degree C sa kawa. Isulod dayon ang sudlanan sa mga itlog sa toong, kini isal-ang sa giinit nga palay. Ang giinit nga palay bag usa kada egg bag. Pero, butangi og duh aka giinit nga palay bag para mamentina ang kainiton.

Sa usa ka toong nga adunay napulo ka sapaw sa itlog, kinahanglan ang 13 ka bags sa giinit nga palay. Ang usa ka toong makakupot og

napulo ka bag sa tikbo. Takloban kini og sako aron ma konserba ang kainit sa umaabot nga adlaw.

Ang candling usa ka proseso sa pagkupot sa mga itlog supak sa bangag sa gipasigaan nga kahon o sudlanan sa ngit-ngit nga lugar para mabuwag ang baog nga mga itlog sa dili baog. Ang mga baog nga itlog ginatawag nga penoy; ginabukalan sab kini parehas sa balut para makuha og mas barato nga presyo.

Una, ginahimo ang candling sa ika 11 ka adlaw human ibutang ang mga itlog sa toong. Ginahimo nasab kini pag utro sa ika 17 ka adlaw para ma lahi-lahi ang mga itlog nga adunay patay nga embryo o abnoy ug kadtong andam na nga mabaligya nga ginganlan og balut.

Ang mga itlog nga adunay luya nga embryo, muabot og 18 hantud 20 ka adlaw adisir igawas. Kini lagaon una ibaligya.

Ang mga itlog nga gilahi sa pagpiso mahabilin sa balutan sa 28 ka adlaw hangtud kini mapusa. Human 20 ka adlaw, dili na init ang palay bag tungod kay kaya na sa embryo makamugna og kainit.

Kung mugamit og kerosene o electric incubators alang sa pagpangitlog, imintinar ang temperatura sa 100-degree F ug humidity gikan 55-degree F hangtud 60-degree F.

Ayaw papusaa og dungan ang itlog sa itik ug himungaan sa usa ka incubator tungod kay mas nanginahanglan og taas nga temperatura ug kaumugon. Ang usa ka planggana ibutang ilawom sa incubator makatabang sa pagmintina sa lebel sa kaumugon.

Sa panahon sa incubation, bali-baliha ang itlog tulo hangtud upat ka higayon sa usa ka adlaw aron makuha ang saktong persentahe sa iyang pagpusa.

Hinluan ang kapusaon nga mga itlog og hinlo ug basa nga trapo ayha ibalik aron mapugngan ang kontaminasyon sa nidebelop nga embryo, o mga bag-ong pusa nga piso sa itik.

UNSAON PAGHIMO OG ITLOG MAALAT (SALTED RED EGGS)

Ang mga itlog nga adunay liki mamahimong ibaligya isip presko. Ang mga itlog nga adunay nipis nga bagal pero walay liki ang pwedi himuong itlog na maalat.

Ituslob ang mga itlog sa sinagol nga asin, garden soil, ug tubig. Unang buhaton, butangan og tulo ka puno nga lata sa asin sa $\frac{1}{2}$ nga balde sa garden soil nga gikan nga gisala. Anam-anam butangan og tubig.

Ihunong ang pagbutang og tubig sa yuta kong pilit-pilit na sa mga kamot ang mga panagsagol. Sapawan ang mga itlog og mga sinagol sa asin ug yuta sa 18 ka adlaw. Sa ika 19 nga adlaw, hugasan ug la-gaon ang mga itlog. Ituslob ang mga maalat sa puwa nga tina.

Ang sunod nga grupo sa mga itlog mamahimong maproseso gamit ang karaang templada, butangan lang og usa ka lata nga dugang sa asin. Ipamutang ang mga naproseso nga mga itlog sa usa ka kahon nga adunay sukod nga 14 x 14 x 21 ka pulgada.

KASAGARAN NGA SAKIT SA ITIK TUNGOD SA BAKTERYA

Dali ang mga itik mataptan sa pipila ka mga impeksyon sa bakteryang. Kasagaran sa mga kaso tungod sa mga sagol-sagol nga impeksyon sa duha o mas daghan pang pathogenic microorganisms nga nahimulag, rason nganong lisud ang pagdayagnos sa maong sakit.

1. Duck Cholera – ang labing komun nga sakit sa mga itik ang duck cholera. Isa ni siya ka grabe o gabalik-balik nga sakit nga adunay taas nga kaso sa pagkamatay. Mahitabo ni siya sa upat ka klase base sa clinical manifestation nga ginatawag nga *'tanga'*, *'dapa'*, *'tuyo'*, ug *'buto-buto'*. Tungod kini sa mga mikro organismo nga *Pasteurella Multocidal*, pero ang ubang pathogens parehas sa *Salmonella*, *Escherichia*, *Clostridium*, ug *Aspergillus* apil usab. Ang cholera sa itik mapasa pinaagi sa direkta nga kontak, pag-inom sa mga kontaminadong bahog ug tubig, ug pinaagi usab sa mga insekto nga mosupsop og dugo labi na sa mga lamok.

Timailhan sa Sakit

A. Tanga – ang tanga ang usa ka grabe nga klase sa sakit sa itik. Mamatay og kalit ang mga itik, buka ang ilahang mga mata samtang abri ang ilahang baba. Manggahi ang uban itik ug kinahanglan duolon aron mahibaw-an kung patay na gyud kini. Mukabat 70% hantud 90% ang kadaghanon sa kamatayon niini.

B. Dapa – gihulagway ang dapa pinaagi sa postura nga murag nangitlog ug ang posisyon sa ulo ug liog nagyukbo. Ang uban timaan kay ventro-lateral recumbency uban sa ga lit-ad nga ulo ug liog, depresyon, kamaluyahon, walay gana sa kaon, dili kapangitlog, ug naghinobra nga pag-inom og tubig (polysypsia). Ang lubot sa itik puno og iti ug hugaw. Ubos-ubos ang porsyento sa kamatayon niini kaysa sa tanga pero ang iyahang komplikasyon muabot og 90%.

C. Buto-buto – ang buto-buto usa ka balik-balik nga sakit sa cholera mahulagway sa dako nga burot sa bukog sa iyahang paa (bony prominence). Mopadayon ni siya og dugay dugay nga panahon.

Mamahimong makapangitlog ang itik kung makalakaw siya padulong sa iyahang lumlomanan ug kan-anan. Ang mga apektadong itik nagtakinghod og lakaw ug dili basta-basta makalihok.

Pag-atiman – mamahimong mapatambalan ang mga sakit og taas nga lebel sa antibiotic o sulfa drug therapy.

Pagpugong – mapugngan ang pagkanat sa maong sakit pinaagi sa

- a.) strikto nga sanitasyon;
- b.) paghinlo og tarong sa kan-anan ug im-nanan sa mga itik;
- c.) paghatag og hinlo ug lab-as nga tubig perminte;
- d.) gilayon nga pagbulag sa mga masakiton nga itik;
- e.) pagbakuna og polyvalent vaccine.

2. Salmonellosis – usa kini ka distroso nga sakit sa mga itik hinungdan sa *Salmonella anatum* ug *S. typhimurium* nga nahulagway sa kalit-kalit nga paghugno sa ilahang kalawasan, kalibanga ug pagkauga sa tiyan, pagkakunot sa mga balahibo, paglawom sa mga mata, ug paghubag sa mga paa. Pwedi kini mapasa pinaagi sa direkta nga kontak ug pag-inom og kontaminado nga bahog ug tubig.

Pag-atiman – mamahimong mapatambalan ang sakit og taas nga lebel sa antibiotic o sulfa drug therapy.

Pagpugong – mapugngan ang pagkanat sa maong sakit pinaagi sa

- a.) strikto nga sanitasyon;
- b.) paghinlo perminte sa mga kan-anan ug im-nanan sa mga itik;
- c.) paghinlo ug pagpauga sa gawasanan og hugaw sa mga itik.

KASAGARAN NGA SAKIT SA ITIK TUNGOD SA BAYRUS

Duha ka gikahadlukan nga bayrus sa mga itik nga wala pa nahitabo sa nasud sa Pilipinas pero adunay kaso sa ubang silingan nga nasud, mao kini ang ginatawag nga duck plague ug duck hepatitis.

1. Duck Plague – Usa kini ka grabe makatakod nga bayrus sa mga itik nga muataki bisan unsang edad. Nahulagway kini sa taas nga porsyento sa pagkamatay ug hilabihan nga pagkaluya. Ang hinungdan niini tungod sa herpes nga bayrus nga makuha sa direkta nga kontak o pagkaon og kontaminado nga mga bahog ug tubig.

Timala sa Sakit - Ang mahinungdanon nga manipestasyon ani nga bayrus ang kalit nga pagkaluya, walay gana sa kaon, basa nga iti, niburot nga kutipot, gatubig nga mata ug ilong, lisod nga pag-ginhawa, hinay nga produksyon sa pagpangitlog, ug taas nga porsyento sa pagkamatay nga anaa sa 40-80%.

Pagpugong – makontrola ug pugngan ni nga bayrus pinaagi sa a.) bakunahan ang mga itik; b.) strikto nga sanitasyon; c.) paglahi sa mga itik nga himsog sa mga luyahon; d.) taas nga lebel sa antibiotics, bitamina, ug mineral nga medikasyon.

2. Viral Hepatitis – Usa sab kini ka grabe makatakod nga bayrus sa mga piso nga itik nga anaa sa edad upat ka semana. Nahulagway kini sa mubo lamang nga panahon sa paglumlom, kalit nga pagkaluya, ug ang katas-on sa iyang kamatayon anaa sa 0 - 95%. Tungod kini sa bayrus nga makuha og dali pinaagi sa direkta nga kontak ug pagkaon ug inom og hugaw.

Timala sa Sakit – Ang mahinungdanon nga manipestasyon ani nga bayrus ang kalit nga pagkaluya pati ang lisod nga pagtindog ug taas usab kini og porsyento sa kamatayon. Makaapekto lang kini sa mga piso nga anaa sa edad upat ka semana paubos. Mangdagko usab ang iyahang atay ug naay lahi lahing kadagkuon sa hemorrhage nga makita sa lawas.

Pagpugong – makontrola ug pugngan ni nga bayrus pinaagi sa strikto nga sanitasyon ug pagbakuna sa mga baskog nga grupo sa itik.

Table 2. Gi rekomenda nga medikasyon ug programa sa pagbakuna.

Age	Type of Medication	Preffered Route of Administration	Remarks
1-7 days	Antibiotic or sulfa drug preparation	Pag-inom og tubig	Paglikay batok sa impeksyon sa bacteria parehas sa salmonellosis, colibacillosis, ug staphylococcus
8-14 days	Antibiotic-vitamin-mineral mixture	Pag-inom og tubig	Para madugangan ang resistensya sa mga piso batok sa mga impeksyon sa bakteryas
21-28 days	Multi-vitamins	Pag-inom og tubig	Para madugangan ang resistensya sa mga piso
2 months	Antibiotic-vitamin-mineral mixture	Pag-inom og tubig	Mahimong ihatag lang sa panahon nga tensiyonado ang kondisyon parehas sa pabag-o bag-o nga klima
4 months	Antibiotic-vitamin-mineral mixture	Pag-inom og tubig	Mahimong ihatag lang sa panahon nga tensiyonado ang kondisyon parehas sa pabag-o bag-o nga klima
4.5 months	Fowl cholera vaccine	Intramuscular or subcutaneous injection	Hatagi og antibiotic vitamin-mineral mixture tulo ka adlaw adisir ug tulo ka adlaw human sa bakuna para ma sumpo ang stress
Laying months*	Antibiotic-vitamin-mineral mixture	Pag-inom og tubig	Hatagan lamang kung kinahanglan

***Atol sa panahon sa pagpangitlog, dili kailangan ipatumar ang sulfa drugs kung dili kinahanglan.**

Tinubdan sa Impormasyon:

Philippine Recommends for Duck Raising
PCARRD, DOST

Department of Agriculture- Regional Field Office 2

Technical Adviser:

JEKEM D. SANCHEZ
Agriculturist II
Field Operations Division

“A food-secure and resilient Philippines with empowered and prosperous farmers and fisherfolk”

Gihimo ug Giapud-apud sa:

DEPARTMENT OF AGRICULTURE - CARAGA REGION

Regional Agriculture and Fishery Information Section

Capitol Site, Butuan City

Inabagan sa:

Livestock Program

Caraga Region

 www.facebook.com/darfo13

 da13caragainfo@gmail.com

 (085) 342-4092

 (085) 341-2114